

Viðmerking

Sjálvstýrisslógin

Veruligar og realistiskar broytingar

Ríkisrættarlaga støðan er ov álvarsamur spurningur at brúka sum politiskt rumbulsmál. Bara sjálvstýrisslógin tryggjar okkum virðiliga og munagóðar broytingar í ríkisrættarlaga viðurskiftinum

Tað hevur í mong ár verið greitt, at tíðin er farin frá heimastýrisslógin, at karmarnir í henni eru sprongdir. Men gongdin seinastu árin við búskapar-, banka-, vinnulivs- og politiskari kreppu hevur við sjeitumaseymi staðfest, at tað er alneyðugt at gera munandi broytingar í ríkisrættarlaga støðu okkara – beinanvegin. Taka vit ikki sjálvi stig til hesar broytingar, er vandi fyri, at onnur gera tað fyrri okkum – og tá er als ikki vist, at tað verða tær sum vit ynskja ella sum tæna føroyska samfelagnum best. Tí verða tað ikki fundamentalistiskar sambands- ella loysingar-kreftir, ið koma at loysa spurningin, men tey, sum taka málið í so stórum álvara, at tey vilja fara til verka beinanvegin.

So at siga alt, sum kann yvirtakast sambært heimastýrisslógin, er yvirtikið. Harafurta eru málsøki, sum annars ikki kunnu yvirtakast, í veruleikanum heilt ella lutvíst yvirtikin, soleiðis sum vit t.d. síggja tað, tá Føroyar gera handils- ella fiskivinnusáttmálur við onnur lond. Nýggj málsøki, sum als ikki vóru til, tá heimastýrisslógin varð gjørd, eru komin – t.d. umhvørvismál. Á øðrum økjum, er gloppið ímillum føroyska og danska siðvenju og mentan blivið alt størri – hetta ger seg m.a. galdandi á rættarøkinum, har dansk rættarvenja kemur í stóðugt størri andsøgn til veruleikan í Føroyum. Alheimsgerðin av búskapargongdini ger, at alsamt størri tørvur verður á, at vit sjálvi hava neyðug stýring- og eftirlitsambod.

Í avgerandi spurninginum um ES-limaskap ganga Føroyar og Danmark hvørt sína leið. Danmark er í fer við at gerast heimastýrissloki í ES, meðan Føroyar vilja verða uttanfyri. Politiska, búskaparliga og mentunarlaga lív-ið í Danmark vendir sær alt meira frá norðurlandska økinum og móti ES. Hetta ger, at Danmark letur frá sær myndugleika á økjum, sum framvegis eru felagsmál. Soleiðis koma vit í tað støðu, at reglur og lógir verða ásettir í Bruxelles, men av tí at talan er um felagsmál, eiga tær av røttum eisini at galdast í Føroyum.

Tí kreyst ein nýggj skipan.

Støðan í fólkinum

Ein stórir meiriluti í fólkinum hevur í tjóðskaparspurninginum eina støðu, sum samsvarar heini hjá Javnaðarflokkinum. Tað er ein sannroynd, at um 80% av føroyska fólkinum vil at ríkisrættarlaga støða okkara verður broytt, so vit taka okkum meira sjálvstýri. Tað er ein minkandi minniluti, ið ynskir at varveita verðandi skipan. Men tað er eisini ein sannroynd, at meira enn 75% av føroyingunum vilja ikki hava loysing frá Danmark í stundini. Út frá hesum veruleika mugu vit virka.

Skulu framstig henda í bræði, er neyðugt at tey mongu, sum vilja broytingar, finna felags semjur og gera felags niðurstøður um, hvussu ríkisrættarlaga støðan skal verða. Tað verður ikki ein einstakur flokkur, sum fær alt sítt fram í hesum máli heldur. Tann størst møguligi meiriluti, má semjast um eina leið, sum Løgtingið síðan staðfestir og sum verður tað grundarlag føroyingar fara til samráðingar við. Annars kann støðan gerast tann sama sum eftir krígsslok, har føroyingar fóru at samráðast við 4 ella ongum uppleggi. Men ikki minst er vandi fyri, at ein loys, sum bert hevur ein pinkalitan meiriluta aftan fyri seg, kann føra til eitt óendaligt eljustríð aftaná – millum føroyingar.

Javnaðarflokkurin staðfesti longu á landsfundi í 1981, at tað var neyðugt at fremja broytingar í ríkisrættarlaga støðu okkara. Og tá flokkurin í 1990 skipaði samgongu, var eitt av málunum í samgonguskjalinum, at gerast skuldi ein sjálvstýrissloki. Avgjørt bleiv tó at gera eina nýggja stýrisskipanarlóg, áðrenn farið varð undir sjálvstýrisslógin. Við landsstýrisskiftinum í 1994 datt arbeiðið við sjálvstýrisslógin fyrribils niður fyri.

Stjórnmálanevnd

Men tørvurin er har framvegis, og Javnaðarflokkurin hevur í tveimum umfórum lagt uppskot á ting um at seta eina stjórnmálanevnd – eina løgtingsnevnd, ið skal gera uppskot til nýtt lógar-

verk um ríkisrættarlaga støðu okkara. Við beráðum huga vóru uppskotini soleiðis orðað, at tað var í sjálvum nevndarabæðinum, at íttoligja innihaldið í nýggju skipanini skuldi greinast. Hetta fyri at geva øllum pørtum/flokkum møguleika at fáa ávirkan.

Hvørja ferðina eydnaðist at fáa undirteku fyri uppskotinum. Sambandsflokkurin vil jú onki broyta. Fólka- og Sjálvstýrisslokkurin vóru so tjóðraðir at Sambandsflokkurin, at teir ikki tordu at taka undir. Og Tjóðveldisflokkurin visti til, at málið var avgreitt við fólkaatkvøðni í 1946 – fyri 52 árum síðani. Við hesum sýndu teir størstu vanvirðing mótevnis øllum okkum mongu, sum – av biologiskum orsakum – ikki kundu luttaka í teirri fólkaatkvøðni.

Tó er framvegis neyðugt at seta hesa parlamentariska nevnd og tekur Javnaðarflokkurin túsíli uppskotið við aftur, tá nýggj samgonga skal gerast eftir valið.

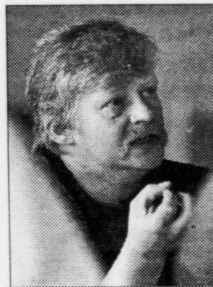
Sjálvstýrisslógin

Sjálvstýrissloki hevur eisini Javnaðarflokkurin sínar hugsanir um, hvussu ein komandi skipan skal verða. Og hesum hugsanum fer flokkurin at virka fyri í nevndarabæðinum.

Hvøvdssjónarmiðið hjá Javnaðarflokkinum er, at nýggja skipanin skal staðfesta, at Føroyar eru eitt sjálvstøðugt land. Og at so longi vit eru í ríkisfelagskapi við Danmark, er talan um ein ríkisfelagsskap millum tvey sjálvstøðug lond. Føroyar verða sostatt ikki ein partur av Danmark, men eitt sjálvstøðugt land, ið – til vit hava tikið áðra avgerð – er í ríkisfelagsskapi við Danmark.

Tá ber heldur ikki til at hava nakað mark fyri, hvørji mál kunnu yvirtakast. Somuleiðis ber hetta í sær, at allar lógir verða løgtingslógir, og sostatt verða ongar ríkislógir. Eisini lógir í felagsmálum skulu setast í gildi við somu mannagongd sum fyri aðrar lógir.

Ikki minst av vaksandi alheimsgerðingini – globaliseringini – verður neyðugt at gera reglur um føroyskan heimarett. At tað ber til at siga hvør er føroyingur og hvør er ikki føroyingur.

Bergur Dam

Hesin tørvur kann ógvuliga skjótt gerast átróðandi, um gongd kemur á oljувinnu á føroyskum øki.

Tað er sjálvsagt, at føroyska fólkatingsumboðanin sum vit kenna hana, fer ikki at hóska til eina slíka skipan – ja, helst verður føroysk fólkatingsumboðan sum so ikki ynskilig.

Annar neyðugur tåttur í eini sjálvstýrisslóg verður at áseta greiðar reglur um, hvussu Føroyar kunnu fara burtúr ríkisfelagsskapi, um vit ynskja tað.

Íslenska leiðin

Við eini sjálvstýrisslóg eftir hesum leiði, kunnu vit miðvíst ganga fram í sjálvbjargnisstrembanini. Vit ráða sjálvi fyri hvussu langt og hvussu skjótt vit vilja ganga. Og vit hava greiðar linjur til ytsta mark. Hetta minnir á mangan hátt um stóðuna, sum Ísland var í eftir 1918, tá teir fingur teirra sjálvstýrisslóg.

Ikki minst er hetta ein leið, sum avgerandi meirilutin av føroyska fólkinum – og harvið eisini Løgtinginum – kann kann verða nøgt við.

Tí er sjálvstýrisslógin einasta gongda leiðin í framtíð ríkisrættarlaga støðu okkara.

Bergur P. Dam

Útbúgvingar á Náttúruvísindadeildini

Í summar verður nýtt hold av studentum tikið upp til Náttúruvísindadeildina á Fróðskaparsetrinum. Har ber til at taka 3–3½ ára lidnar universitetsútbúgvingar. Tær nevast undir einum BS-útbúgvingar, og eru upprunliga skipaðar við fyrimynd í bretskum universitetsútbúgvingum.

Skipanin

Útbúgvingarnar eru í tveimum liðum, har fyrstu 2 árin er ein náttúruvísindalig stóðisútbúgving, og seinni 1–1½ ára parturin er yvirbygningur til BS-útbúgving. Fakliga stóðir í útbúgvingunum á Náttúruvísindadeildini er fullt á hædd við tilsvarandi útbúgvingar í útlondum, og tí ber eisini væl til at útbúgva seg víðari aðrastaðni eftir lokna útbúgving á Náttúruvísindadeildini.

Tvær meginlestrarlinjur eru: onnur stóð-/alisfrøðilig (SA), hin lív-/evnafrøðilig (LE). Upptøka er til LE í ólíka árstali og til SA í líka árstali. Sostatt er upptøka til stóð-/alisfrøðiliga linjuna í 1998, og tí eru bert umrøddir møguleikar í samband við hana.

Stóðisútbúgvingin

Stóð-/alisfrøðiliga stóðisútbúgvingin er mestsum eins, uttan mun til hvørja BS-útbúgving ein tekur. Tí er ein ikki fastlæstur í sínum vali av útbúgving frá fyrsta lestrardegi. Stóðisútbúgvingin gevur eitt sterkt fakligt grundarlag í stóðfrøði, alisfrøði, teldufrøði og í grundtekniskum greinum, sum BS-útbúgvingarnar byggja víðari á.

Inngangsstøðir er stóðfrøðiligt studentsprógv ella HT, við stóð-, alis- og evnafrøði á ávíkavist A-, B- og C-stigi. Eftir meting kunnu aðrar útbúgvingar við javnsettum kunneleikastøði verða góðkendar sum grundarlag fyri upptøku.

BS-útbúgvingar

Stóð-/alisfrøðiliga stóðisútbúgvingin er grundarlag undir fyra ymskum BS-útbúgvingum. Teldufrøði og alis-/jardalisfrøði taka 1 ár oman á stóðisútbúgvingina, meðan verkfrøðingútbúgvingarnar í ravnagns- og kolvetnisverkfrøði (»oljuverkfrøði«) taka 1½ ár afturat stóðisútbúgvingini. BS-útbúgvingarnar enda við eini verkætlan, ið er normerað til 2–4 mánaða arbeiði (heft av útbúgving). Verkætlanir verða vanliga gjørdar í samstarvi við stovnar og vinnulív í Føroyum.

Kolvetnisverkfrøði – nýggj BS-útbúgving

BS-útbúgvingin í kolvetnisverkfrøði tekur tilsamans 3½ ár, og verður bygd á ta útbúgvingarskipan, ið frammanundan er á Náttúru-

vísindadeildini. Tey 1½ árin oman á stóðisútbúgvingina innihalda ymisk evni, so sum oljuarðfrøði, boring eftir olju, mátingar í boriolum og nakað um olju- og gassframleiðslu. Eitt sindur er eisini um samfelags- og búskaparviðurskifti. Enað verður við eini verkætlan, ið tekur út við 4 mánaðir. Nóg av undirvísingini fer at fara fram í samstarvi við hægri lærustovnar útlondum, eitt nú Høgskolen í Stavanger, sum Fróðskaparsetur Føroya undirskrivaði samstarvsavtalu við 26. februar 1997.

Frálendavinnan

Nógvið bendir á, at ein oljувinna fer at taka seg upp við Føroyar. Hetta er ein vinna, ið tórvir fakliga vitan av at kalla øllum slag. Ein bori-pallur er í ávísan eitt heilt samfelag fyri seg, ið er bundið at tøkni- og breiðum týðningi. Brúk er fyri nógvum útbúgvingum, ið vit kenna væl frammanundan – eitt nú ravnagnsverkfrøðingum og teldufrøðingum.

Oljувinnan hevur eisini brúk fyri fólki við útbúgvingum, ið enn ikki eru so vanligar millum føroyingar. Bæði í vinnuni og í fyrirsitingini í sambandi við hana er stórir tørvur á jarðfrøðingum, jarðalisfrøðingum og verkfrøðingum av ymskum slag. Í modulskipanini á Náttúruvísindadeildini ber til at laga útbúgvingarnar til broytingar í samfelagnum, og tí er nýggja verkfrøðingútbúgvingin – BS í kolvetnisverkfrøði – lægd til rættis við altíli til oljувinnu.

Stakskeið

Útbúgvingarnar eru bygdar upp í modulum, og tí ber til at melda seg til og taka prógv í einstøkum modulum á útbúgvingunum, sum eru í gongd. Hetta er í summum fornum eisini ein eftirútbúgvingarmøguleiki hjá fólki, ið hava verið burtur frá einum faki í eina tíð.

Fleiri upplýsingar

Meiri útgreinaðir upplýsingar um fakliga samansetingina av útbúgvingunum fást við at venda sær til Náttúruvísindadeildina í Nótatúni, 100 Tórshavn.

Eisini ber til at fáa nærri upplýsingar á heimasíðuni, sum hevur adressuna .

»OPÍÐ HÚS«

Í samband við upptøkuna í summar bjóðar Náttúruvísindadeildin áhugaðum inn á gólvíð at hoyra meir um, hvat fer fram á staðnum, og annars at kunna seg við umstøðurnar. Møguleiki verður eisini at tosa við studentar, ið lesa har í løtuni.

»Opíð húsa« verður haldin mánadagin tann 30/3 klokka 16.00.